

Noter för arkiv och psalmböcker: Sveriges Kyrkosångsförbund som spridare av ny musik

MARITA SKÖLDBERG

Vi sjunga Guds ära vid orglarnas brus
vi looffer bära för Gud i hans hus.
Vi hörde från höjden en underbar ton
allhelgonafröjden kring himmelens tron.
Då tändes vårt hjärta av Andens glöd
då löstes vår tunga, och sången ljud.
Den heliga sången. Halleluja!

”Tillägnad Sveriges Kyrkosångsförbund” står det i noterna till ”Vi sjunga Guds ära (Kyrkokören)” som står först i häftet *Sjungen nu alla* med undertiteln ”Sånger för blandad kör att sjungas vid samkväm och sångfester”. Sångerna, i övrigt trettionio stycken sedan tidigare utgivna, var utvalda av Sveriges Kyrkosångsförbund och häftet gavs ut i sin första upplaga 1944. Texten till ”Vi sjunga Guds ära” skrevs av västgöten Paul Nilsson (1866–1951), kyrkoherde i Sjogerstad, hovpredikant, psalmförfattare och kyrkokörinitierare, och den publicerades i tidningen *Kyrkosångsförbundet* 1943, med angivelsen ”mel. Kring jorden skall höras”.¹ Den komponerande Skaradomkyrkoorganisten Ivar Widéen (1871–1951) hade emellertid skrivit musiken redan 1893, då till påskhymnen ”Vad ljus över griften”.²

¹ *Kyrkosångsförbundet* 1943:6, s. 59.

² Originalnotbladet med melodin och påskhymnstexten finns i Widéenrummet i norra tornet i Skara domkyrka med dateringen 11 mars 1893.

Stadgarna

I Sveriges Kyrkosångsförbunds första stadgar, antagna 18 maj 1926, nämns inte musikutgivning som en specifik uppgift, även om det naturligtvis kan ingå i orden ”väcka och fördjupa kärleken till samt odla den heliga sången”. Det var först på 1960-talet som förbundet i större omfattning började ägna sig åt skapande av körmusik, i alla fall sådan som gavs ut och spreds till många. Inte heller i de nuvarande stadgarna specificeras musikutgivning, även om en del i syftesparagrafen för förbundet lätt kan leda till initiativ för komponerande:

- att initiera och vara en pådrivande kraft för den kyrkomusikaliska utvecklingen och förnyelsen i Svenska kyrkan

Att gå på djupet kring Kyrkosångsförbundets initiativ till, och påverkan på, utgivningen av svensk kyrkomusik är huvudsyftet med denna artikel. Som det visar sig har en hel del musik främst stannat i notarkiv och glömts bort, annat har hamnat i psalmböcker i och utanför Svenska kyrkans domäner. Artikeln bygger främst på genombläddring – och i vissa fall grundlig läsning – av samtliga nummer av tidningarna *Kyrkosångsförbundet*, *Svensk kyrkomusik* och *Kyrkokörjournalen*. Den begränsar sig till riksförbundet Sveriges Kyrkosångsförbund³, i stor medvetenhet om att mycket musik har tagits fram efter initiativ i de olika delförbunden. Att göra en hel förteckning, som efterlystes av tidigare förbundsstyrelseordföranden, prästen Rolf Larsson i 80-årsskriften 2005, är ett alltför omfattande arbete för denna artikel, men det genomförda arbetet är en bit på väg.⁴

³ 1972 slogs Sveriges Kyrkosångsförbund samman med Kyrkosångens Vänner och Laurentius Petri Sällskapet för svenskt gudstjänstliv (LPS) och bildade Riksförbundet svensk kyrkomusik (RISK). Denna organisation höll fram till 1992, då namnet åter blev Sveriges Kyrkosångsförbund och LPS ett delförbund. I artikeln kallas förbundet förenklat genomgående för Sveriges Kyrkosångsförbund och LPS räknas som ett delförbund. Förbundet har genom historien förkortats såväl SKsf som S.K.S.F. och SKf. Den 1 december 2024 byter förbundet namn till Kyrkosångsförbundet i Svenska kyrkan.

⁴ Larsson 2005, s. 15.

Tidningarna och dess noter

Till skillnad från musikutgivning finns tidningsutgivning tydligt specificerad i de första stadgarna från 1926, där centralrådet förkortas C. R.

§ 5. C. R. utger genom sin redaktör tidskriften ”Kyrkosångsförbundet”, vilken är organ för S. K. S. F. och skall meddela C. R:s beslut och förslag.

§ 6. C. R. skall årligen i tidskriften fr. o. m. marsnumret genom sekreteraren utsända årsberättelse, omfattande: redogörelse för C. R:s verksamhet förlidet år, redogörelse för de anslutna förbundens arbete under samma tid, revisorernas berättelse över C. R:s räkenskaper och förvaltning, samt C. R:s förslag till de anslutna organisationerna.

Tidningsutgivning har varit ett omfattande verksamhetsområde för Sveriges Kyrkosångsförbund genom seklet. Tidningarna har också varit en stor spridare av noter. I *Kyrkosångsförbundet* och *Svensk kyrkomusik* lär omkring 500 körstycken ha skickats ut till prenumeranterna.⁵ *Kyrkokörjournalen* har – helt oregelbundet – bidragit med ytterligare drygt 60.⁶ Förutom några år på 1980-talet samt från sommaren 2024 har förbundet alltid haft en egen tidning. *Kyrkosångsförbundet* som hade startats av Linköpings stifts kyrkosångsförbund hösten 1924, blev även riksförbundets organ. 1967 gick Sveriges Kyrkosångsförbund och Kyrkomusikernas Riksförbund ihop om tidningen *Kyrkomusikernas tidning: Med Kyrkosångsförbundet* som 1970 bytte namn till *Svensk kyrkomusik*. På grund av meningsskiljaktigheter om bland annat finansieringen lades tidningen ner efter 1983 och förbunden gick skilda vägar.⁷ Kyrkomusikernas Riksförbund startade

⁵ Notbilagorna startade i *Kyrkosångsförbundet* regelbundet 1933. Tidningen, liksom senare *Svensk kyrkomusik*, gavs de flesta år ut tio gånger per år. Med några undantag fanns en notbilaga med i varje nummer fram till 1981, ibland två.

⁶ Artikelförfattaren har gått igenom tidningarna och räknat. Eventuellt har några medföljande bilagor missats.

⁷ *Svensk kyrkomusik* 1983:9, s. 145.

Kyrkomusikernas Tidning medan Sveriges Kyrkosångsförbund valde att ha *Kyrkans Tidning* som sitt medlemsorgan. Det valet blev emellertid inte särskilt lyckat och år 1990 startades *Kyrkokörjournalen*. På grund av ekonomiska problem valde förbundsstyrelsen att lägga ner tidningen efter nummer 3 2024.

Tidningarna *Kyrkosångsförbundet* och *Svensk kyrkomusik*

En första notutgåva, stencilerad från handskrift, följde med tidningen *Kyrkosångsförbundet* i september 1929: "På alla helgons dag" med musik av Nils Kjellberg (1886–1964), musikkdirektör i Motala, och ord av Karl-Thure Härse, disponent vid Aktiebolaget Finspångs Hästskor i Motala.⁸ Motetten var ställd till tidskriftens förfogande, stod det i tidningen, och kunde rekvireras hos redaktionen för 12 öre. Under 1932 trycktes flera noter i tidningen. En var "Hymn på Gustaf Adolfs-dagen" av de samarbetande Skarastiftarna Paul Nilsson och Ivar Widéen, skriven till 300-årsjubileet av kungens död i dimman i Lützen. Men det var John Moréns "Land, hör Herrens ord" i 1933 års första nummer som beskrevs som den första notbilagan. Morén, som avlidit året innan, var under lång tid kantor i Hedvig Eleonora kyrka i Stockholm och kallades "den svenska kyrkomusikens store Nestor".⁹

Noter, redan utgivna på förlag, skickades därefter med tidningen i nästan varje nummer ända fram till 1981, då dessa bilagor ebade ut. De första åren var noterna tryckta inne i tidningen, men från 1939 skickades fristående bilagor med. Till en början var noterna främst särtryck från stora hymnariesamlingar, för att underlätta körernas hantering av dem. Böckerna var tunga och att kopiera noter var ingen barnlek på den tiden.

I starten var det Diakonistyrelsens bokförlag (som senare blev Verbum) som bidrog med notbilagorna, men snart kom de huvudsakligen från Nordiska Musikförlaget. Förlaget fick länge en helsidesannons i tidningen mot att det levererade en notbilaga, som valts ut av en

⁸ *Porträttgalleri från Östergötland* 1937, s. 541.

⁹ *Kyrkosångsförbundet* 1933:1, s. 7.

särskild kommitté.¹⁰ Denna hade i många år kantorn i Engelbrektskyrkan David Åhlén – tillika bror till Sommarpsalmens upphovsman Waldemar Åhlén – som ordförande. Med en ny ordförande 1965, kantor Sten Carlsson, ändrade kommittén villkoren och det bidragande förlaget fick nu bara en tredjedels sida.¹¹ Efterhand kom noterna från fler olika håll. Egna initiativ till utgivning tycks kyrkosångsförbundet emellertid inte ha gjort under de första decennierna.

Tonsättarna

Visserligen var klassiker som J. S. Bach och Schütz flitigt förekommande bland notbilagorna, men fokus låg ändå på mer eller mindre nyskriven musik av etablerade svenska manliga tonsättare. Visserligen avstod musikbilagekommittén huvudsakligen, klädsamt nog, från att välja musik skriven av kommitténs medlemmar. Men många av de vanligt förekommande tonsättarna var även återkommande skribenter och föremål för en hel del artiklar i tidningen. John Morén, David Wikander, Waldemar Åhlén, Albert Runbäck, Daniel Olson, Gunnar Thyrestam, Bedrich Janacek och Roland Forsberg tillhörde dem som var stående under olika perioder. Bilagorna följde också med tiden och till exempel var det på 1960-talet en hel del körsättningar till melodier ur de nya koralbokstilläggen som skickades ut. SATB var den klart förhärskande stämbesättningen, med undantag för de två första krigsåren. Då var det dött lopp mellan SATB, SAB och SSA. På grund av männens upptagenhet i försvarsberedskapen behövdes noter för körer med färre män, för damkör och barnkör (SSA-styckena kunde användas av båda). Men redan 1942 var ordningen närapå återställd och de flesta noter ånyo för blandad fyrstämmig kör. Notbilagan i *Svensk kyrkomusik* nummer 2/1977 kan ses som något av en sensation. En kvinna, Gudrun Zethelius, hade skrivit musiken till ”En gåva utan like”. Information om notbilagorna hade vid det laget helt försvunnit ur tidningen. På *Kyrkosångsförbundets* tid kunde mycket detaljerade instruktioner om hur styckena skulle framföras finnas med.

¹⁰ Protokoll från musikbilagekommitténs sammanträde 1965-11-11.

¹¹ *Kyrkosångsförbundet* 1965:10, s. 116.

”Vår egen diktare”

Vid några tillfällen publicerades en notutgåva inne i *Kyrkosångsförbundet*, utöver bilagorna. Gunnar Hjorth – kantor i bland annat Mariannelund och Tölö – var i allmänhet textförfattaren. Nästan varje år mellan 1953 och sista årgången av *Svensk kyrkomusik* 1983 fanns en text av honom i julnumret. De första två åren var de även tonsatta. En särskild text av Gunnar Hjorth publicerades på en helsida i oktober 1965: ”Sjungande kyrka” med fem verser. Förbundsdirigenten Henry Weman beskrev hur man fått idén att använda en processionssång under kyrkosångshögtiden året därpå, ”om vi i samlad ordning skulle vilja förflytta oss. [...] Budet att författa texten gick spontant till vår egen diktare Gunnar Hjorth”.¹² Alltså efterlyste man tonsättningar till texten som avslutas med följande vers:

Här vi vandra i förbidan
anande din härlighet
bortom timlighetens gränser
i en tidlös evighet.
Låt din sångarskara samlas
av din salighet förnöjd
där, o Gud, din Kyrka sjunger
dig till ära, oss till fröjd.

Västerviksorganisten Rune Elmehed var inte imponerad efteråt. Efter rikskyrkosångshögtiden i Västerås skrev han i *Kyrkosångsförbundet*: ”I procession tågade sångarna till domkyrkan och nattkonserten till tornerna av ’Sjungande kyrka’ (Hjorths-Anonymus). Det företagens PR-värde föreföll minimalt!”¹³ Egentligen var väl hela påhittet ganska misslyckat, för vid samkvämet kvällen därpå avslöjades vem som stod bakom ”Anonymus”, och det var ingen mindre än Henry Weman själv. Betydligt bättre lycka fick Hjorth med sin likaledes inför riksfesten detta

¹² *Kyrkosångsförbundet* nr. 10 1965, s. 116.

¹³ *Kyrkosångsförbundet* nr. 9 1966, s. 98.

år författade andra vers till Heinrich Schütz "Allas ögon vänta på dig, Herre"¹⁴. Den finns numera som 926 i *Psalmer i 2000-talet*.

Kyrkokörjournalen

Kyrkokörjournalen hade då och då noter bilagda under sin 34-åriga historia. Drygt hälften var nyskrivna och drygt hälften av dessa i sin tur initierade av Sveriges Kyrkosångsförbund. Den allra första nyskrivna körsången publicerades i nummer 4 1991, inför en satsning på att kyndelsmässodagen skulle bli "Kyrkomusikens dag". Texten var beställd av poeten Ylva Eggehorn (f. 1950) och två kompositörer hade fått göra varsin tonsättning. Det var tveklöst Hans Nybergs (f. 1945) som slog igenom, för tio år senare kom hans unisona version av "Barn och stjärnor" med i Verbums psalmbokstillägg som nummer 744.

Ett antal nyskrivna sånger publicerades de följande åren, aktiva medlemmar i kyrkosångsförbundet var ofta inblandade. Däribland Lars Åberg (f. 1948). Även riktigt gammal musik fanns med. Till exempel publicerades under 1997 ett antal gregorianska introitus hämtade från *Musik till tidegården: Kyrkans dagliga bön* av teologen, sedermera katolske prästen, Anders Ekenberg (f. 1946).

Under 2000-talet, storhetstiden för kyrkosångsförbundets förlag, fanns ytterst få noter med i tidningen. Men på 2010-talet återkom de sporadiskt. Åren 2011–2013 publicerades till exempel 18 nyskrivna diskanter till psalmer i psalmboken. Flera var gjorda av förbundets egen nationella körpedagog Birgitta Rosenquist-Brorson (f. 1955). Under reformationsåret 2017 publicerades vinnarbidrag från Stockholms stifts kyrkosångsförbunds stora tonsättartävling inför jubileet, ett i varje nummer.

En särskild satsning gjorde *Kyrkokörjournalen* 2021–2022 då sex textförfattare fick i uppdrag att skriva varsin ny psalmtext för publicering i tidningen, en i varje nummer. Till dessa texter efterlystes melodier som kunde skickas till författaren i fråga. Många gjorde

¹⁴ *Kyrkosångsförbundet* 1966:4, s. 58.

också körsättningar. Året därpå fick textförfattarna välja ut varsin tonsättning för publicering. Psalmförfattaren Åsa Hagberg (f. 1964) publicerade på sin Youtubekanal ett 20-tal inspelningar av de tonsättningar hon fick in till "Anden rör sig genom templet" som inledde serien. Den melodi som året därpå publicerades i *Kyrkokörjournalen* var skriven av Uppsalaläkaren och körsångaren Mattias Sjöberg (f. 1971). De två har senare genomfört samarbeten för körer i Uppsala domkyrka, där Mattias Sjöberg är något av en "huskomponist".

Flera resultat av denna satsning har också getts ut, däribland tre SAB-satta stycken av Åmålskyrkomusikern Ellinor Wiman (f. 1967).¹⁵ En av dem, "Psalm i advent" med text av Härjedalsprästen Bo Lundmark (f. 1944), var först publicerad i tidningen.

"På alla helgons dag". Musik Nils Kjellberg, text K. Th. Härse. SATB. Publicerad i *Kyrkosångsförbundet* september 1929.

"En stjärna vill jag följa". Musik David Åhlén, text Gunnar Hjorth. Unison. Publicerad i *Kyrkosångsförbundet* 12/1954.

"Jag inför barnet ödmjukt ber". Musik Lennart Hedwall, text Gunnar Hjorth. 3-st blandad kör. Publicerad i *Kyrkosångsförbundet* 12/1964.

"Barn och stjärnor". Text Ylva Eggehorn, musik av dels Sven-Eric Johanson, dels Hans Nyberg. Nybergs: Unison + SATB (unison i psalmbokstillägget). Publicerade i *Kyrkokörjournalen* 4/1991.

"Herren Kristus lever". Musik Johan-Magnus Sjöberg, text Rolf Larsson. SATB. Publicerad i *Kyrkokörjournalen* 1/1993.

"O Kriste, du som ljuset är". Ny SATB-sats av Ulf Samuelsson till den medeltida hymnmelodin. Publicerad i *Kyrkokörjournalen* 1/1994. (Wessman)

Diskant till "Blott en dag", Sv. Ps. 249. Monica Wasberg. Publicerad i *Kyrkokörjournalen* 5/2011.

"Regnbågen". Musik Per Harling, text Jimmy Ginsby. Unison. Publicerad i *Kyrkokörjournalen* 4/2021. (Sångfågeln musik)

Fig. 1 Exempel på utgåvor i tidskrifterna, nyskrivna efter initiativ från kyrkosångsförbundet

¹⁵ "Vi vill säga tack för livet" med text av Inga-Lill Sjönnby, "Sorgepsalm" med text av Karin Thorén och "Psalm i advent" med text av Bo Lundmark (Wessman).

Tonsättartävlingar

Mitt under brinnande krig, 1942, tog Sveriges Kyrkosångsförbund sitt första större initiativ till ny musik.¹⁶ I april detta år inbjöd förbundets centralråd nämligen till en "pristävlan om komposition av hymner". I juryn satt organisterna Josef Hedar, Viktor Lundquist, Otto Olsson och David Åhlén. Trots 116 inkomna bidrag gick både första och tredje pris till Gunnar Thyrestam, som valt "Soli Deo Gloria" som sin anonymiserande pseudonym.¹⁷ Thyrestam, som var organist i bland annat Kopparberg och Gävle och på sin tid en berömd svensk tonsättare av främst kyrkomusik, kunde berika sig med 300 kronor i prispengar.

I nästa hymnpristävlan, som utlystes i nummer 2/1951, inkom 85 bidrag, som enligt instruktion skulle vara försedda med ett motto och åtföljas av en förseglad namnsedel.¹⁸ Tävlingen är rimligen ett bevis på att Gunnar Thyrestam tillhörde de främsta tonsättarna av hymner på den tiden, eftersom han denna gång vann både första och andra pris och därmed 500 kronor i prispengar.¹⁹ Juryn bestod av samma personer som 1942, med undantag för Lundquist. De tre vinnande bidragen per tävling gavs ut på Nordiska Musikförlaget, och nere i arkivet på Gehrman's musikförlag vid Midsommarkransen gick det i december 2022 faktiskt att hitta några av dem. Några skickades också med som notbilagor i *Kyrkosångsförbundet* på sin tid.

Misslyckande

I maj 1964 utlystes en ny pristävlan. Denna gång om kyrkligt körverk på cirka 20 minuter, avsett att framföras vid rikskyrkosångshögtiden 1966. Den totala prissumman var på hela 10 000 kronor. Prisenämnden bestod av representanter för Musikaliska Akademien (Ingvar Lidholm), Stim (Sven-Erik Bäck), Sveriges Radio (Bengt

¹⁶ Detta avsnitt bygger i delar på Sköldberg, "Första tonsättartävlingen 1942", *Kyrkokörjournalen* 2023:5, s. 11.

¹⁷ *Kyrkosångsförbundet* 1943:5, s. 54.

¹⁸ *Kyrkosångsförbundet* 1951:2, s. 17.

¹⁹ *Kyrkosångsförbundet* 1953:1, s. 2.

Hambraeus) och en musikkommitté inom Kyrkomusikorganisationernas samarbetskommitté, i vilken Sveriges Kyrkosångsförbund ingick tillsammans med Kyrkomusikernas riksförbund (Henry Weman, Harald Göransson och Henrik Jansson, samt kantor Hagbert Mueller, ”vilken senare dock avstått från att yttra sig”).²⁰ Möjligen ångrade centralrådet att den anlitat den celebra juryn. Inget bidrag ansågs nämligen duga. Tidningen *Kyrkosångsförbundet* återgav så småningom, på en aning undanskymd plats, prisnämndens utlåtande:

Nämnden har utgått ifrån att Kyrkosångsförbundet med denna tävling har velat stimulera till en förnyelse av svensk kyrklig körkonst. Med beklagande måste nämnden konstatera att intet av de insända verken – till antalet nio – fyller de krav på konstnärlig halt, som man i sådant sammanhang måste ställa.²¹

Nämnden tyckte ändå att två verk hade vissa förtjänster och skulle få 1 000 kronor vardera – ett *Te Deum* tonsatt av Valdemar Söderholm (1909–1990) och ”148 psalmen” av Karl-Olof Robertson (1918–2009). *Te Deum* sjöngs av rikskören på rikskyrkosångshögtiden i såväl Malmö som Västerås. Robertsons Psalm 148 utfördes i Västerås av två gästande körer.

Nya tag på 2000-talet

Såvitt författaren till denna artikel förstår tog det 32 år innan 60-talets flopp hade fallit så i glömska att man vågade sig på att utlysa en ny tävling. Förbundets 75-årsjubileum skulle firas stort under riksfesten i Uppsala i juni 2000. En bearbetad version av *Te Deum*-texten hade beställts av Ylva Eggehorn och till den efterlyste förbundet tonsättningar. 17 bidrag kom in och som vinnare utsågs Uppsalakompositören och kyrkomusikern Mats Åkerlund (1954–2023).²² Han fick höra sitt verk uruppföras av tusen sångare i en musikgudstjänst i Uppsala

²⁰ *Kyrkosångsförbundet* 1965:12, s. 159.

²¹ *Kyrkosångsförbundet* 1965:12, s. 159.

²² *Kyrkokörjournalen* 1999:2, s. 4

domkyrka och ta emot priset på 10 000 kronor. Verket var sannolikt det första som gavs ut på det egna nystartade SKsf Förlag²³, och kan fortfarande beställas från Wessmans Musikförlag. De senaste två decennierna har Mats Åkerlund skrivit och arrangerat en lång rad körstycken, många utgivna på just Wessmans förlag.

Med *Te Deum*-tävlingen fick förbundet blodad tand, så redan till 80-årsjubileet var det dags igen. Sveriges Kyrkosångsförbund kungjorde 2005 som ett a cappella-år. I årets första nummer av *Kyrkokörjournalen* utlystes en kompositionstävling om att skriva ett enkelt a cappellastycke, SAB, till valfri bibeltext. Magnus Holmlund (f. 1964), kyrkomusiker i Österåker, vann med "Det är gott att tacka Herren". 109 bidrag kom in till tävlingen. Magnus Holmlund var, tillsammans med tvåan och trean, med på förbundsstämman i Göteborg på hösten och tog emot sitt pris. Året därpå framfördes stycket under riksfesterna i Järvsö, Karlskrona och Strängnäs.

Dags för kvinnorna

Ditintills hade samtliga vinnare i tonsättartävlingarna varit män. Det var dags att uppmuntra kvinnor att skriva bruksmusik för kyrkan, tyckte förbundsstyrelsen 2019, och utlyste en kompositionstävling endast för kvinnor.²⁴ Musiken skulle skrivas till en bibeltext från valfri söndag i kyrkoåret. Av de 63 inkomna bidragen utsågs sommaren därpå tre vinnare. Styckena av Ida Fahl (f. 1978), Agneta Sköld (f. 1947) och tvärflöjtisten Christina Varenius (f. 1981) skulle ha uruppförts på vuxenkörfesten 2021. Då denna blev inställd på grund av covid-19-pandemin skedde uruppförandena i stället som inspelningar på kyrkosångsförbundets Youtube-kanal med körsångare i Umeå. Under vuxenkörfesterna 2023 i Halmstad och Umeå kunde körer från hela Sverige äntligen sjunga sångerna i storkör.

Inför 100-årsjubileet har ännu en tonsättartävling avgjorts. För första gången i tävlingssammanhang efterlystes musik inte bara för

²³ E-post från Jan Rudérus till författaren 29 mars 2023: "Trots att detta verk har ett relativt sent artikelnummer så är det sannolikt det första verk som förlaget gav ut.

²⁴ *Kyrkokörjournalen* 2019:5, s. 6.

vuxna. Nu handlade det om att få fram ett påskdagsstycke för barn- och vuxenkör.²⁵ Två texter beställdes, av låtskrivaren Py Bäckman (f. 1948) och prästen Sven Hillert (f. 1959), men även tonsättningar av andra texter välkomnades. Det vinnande körstycket ges ut hösten 2024 på Gehrmans musikförlag och förhoppningen är att många körer ska framföra det på påskdagen under jubileumsåret 2025. 73 bidrag kom in till tävlingen av 52 olika tonsättare, ungefär lika många kvinnor som män. Vid denna volyms färdigställande är vinnaren ännu inte utsedd.

1943: "Johannes såg en syn så klar", för Allhelgonadagen. Text och musik Gunnar Thyrestam. SATB. (Nordiska Musikförlaget)

1952: "O Gud, som hörer allas röst". Musik Gunnar Thyrestam, text Sv. Ps. 213. SATB. (Nordiska Musikförlaget)

1999: *Te Deum*. Musik Mats Åkerlund, text Ylva Eggehorn. SATB. (SKSf Förlag)

2005: "Det är gott att tacka Herren". Musik Magnus Holmlund, text ur Psaltaren 92. SAB. (SKSf Förlag)

2020: "Jag sjunger om din storhet". Musik Ida Fahl, text Ps. 145:1–7. SA och SATB. (Wessman)

Fig. 2. Vinnare i tonsättartävlingarna

Beställningar till körfester

Under de första årtiondena satsade man främst på att sjunga klassiska verk – små och stora – på riksskyrkosångshögtiderna. Vad gäller de större verken var det huvudsakligen Johann Sebastian Bach som gällde, men texterna sjöngs på svenska. I Örebro 1930 sjöngs till exempel *h-mollmässan* i svensk översättning, och i Västerås 1936 *Johannespassionen*. Några verkliga beställningar tycks inte ha gjorts till riksskyrkosångshögtiderna de första decennierna.²⁶ Ett *Te Deum* av den store tävlingsvinnaren Gunnar Thyrestam uruppfördes vis-

²⁵ *Kyrkokörjournalen* 2023:5, s. 10.

²⁶ De två första körfesterna på riksnivå kallades för "allmänna kyrkosångshögtiden", därefter benämndes de "svenska kyrkosångshögtiden". 1985 ändrades namnet till "riksfest". På grund av tillkomsten av barn- och ungdomskörfester ändrades namnet efter riksfesten 2018 till "vuxenkörfest".

serligen under rikskyrkosångshögtiden i Göteborg 1953, men inte av rikskören utan av Västerås stifts kyrkosångsförbund, och det ska ha skrivits redan 1947.²⁷

Riksfester

I mitten av 1960-talet prövade förbundet nya vägar för rikskören genom att beställa verk. Förbundet har sedan dess gjort ett 30-tal beställningar till de riksfester som i allmänhet har arrangerats vart tredje år.²⁸ Under 1900-talet handlade beställningarna främst om större verk, såsom *Te Deum*, mässor och *Magnificat*. Samtliga var skrivna av män och de flesta till äldre religiösa texter. Få har haft nyskrivna texter. Ett beställningsverk som fick stort genomslag var "Kyrkans eviga lovsång" av den norske tonsättaren Egil Hovland (1924–2013) med text av författaren Eva Norberg Hagberg (1915–2004) och ur Bibeln. Verket, skrivet för recitation, tre körer, blåsare, rörklocka och orgel, har sjungits på hela fyra riksfester: uruppförande 1975 och därefter 1978, 1988 och 2000. Men flera av de beställda verken var mycket komplicerade – utöver att de krävde stora resurser – och har sannolikt aldrig framförts igen.

2000-talets beställningar har varit mer blandade, från små sånger till stora verk, av både kvinnor och män, till bibeltexter och nyskrivna texter. Inför riksfesterna 2003 utgavs exempelvis sex motetter av Britta Snickars (f. 1953), Alf Bengtsson (f. 1947) och Lars Åberg. 2006 års beställning, det tolvstatsiga "Vi har vårt ursprung" (SKsf Förlag) gjordes av kompositören och saxofonisten Hans Nilsson (f. 1966) till text ur Psaltaren samt av läraren och författaren Urban Andersson (f. 1948) – som i det här fallet skrev på rikssvenska, men annars ofta på mangskogsmål. Verket har senare sjungits på tre ungdomskörfestivaler. Sista satsen, "Eld blir till", finns också som särtryck. 2007 blev den titelspår till den första av två skivor som Nationella ungdomskören, förbundets egen kör under 13 år, spelade in. De senaste tio årens beställningar har alla varit enstaka sånger,

²⁷ *Kyrkosångsförbundet* 1953:6–7, s. 64.

²⁸ Lindström Larsson 2016, s. 77.

eftersom förbundet velat göra det lättare för körerna att använda dem även i sina hemmakyrkor.

Barn- och ungdomskörfester

Under 2000-talet tillkom i Sveriges Kyrkosångsförbunds verksamhet först årliga ungdomskörfester och därefter barnkörfester. På de första årens ungdomskörfestivaler satsades det ordentligt. Till premiären i Linköping 2005 beställdes ett stort verk, nämligen "Credo" (Oxford University Press) av ingen mindre än den brittiske körkompositören Bob Chilcott (f. 1955). Den sjöngs sedan även på ungdomskörfestivalen 2010, också den i Linköping. Mer sjungen av Svenska kyrkans körer har nog "Mässa" av estländska kompositören Piret Rips (f. 1965) blivit (SKsf Förlag). Den beställdes till och sjöngs i diskantkörsättning under den andra ungdomskörfestivalen, i Örebro 2006. Senare fick den även en sättning för blandad kör. "Mässa" sjöngs även på ungdomskörfestivalen 2007 och på riksfesten 2009. Även författaren har haft förmånen att få sjunga denna mässa, i Husby-Långhundra kyrkokör för ett tiotal år sedan.

Några verk var skrivna långt tidigare, men har blivit förlagsutgivna inför ungdomskörfestivalerna. Den konstnärliga ledaren för ungdomskörfestivalerna under 2005–2018, Birgitta Rosenquist-Brorson, hade tentaklarna ute för vad som kunde passa ungdomar. Fjorton år efter att Rolf Gruvé hade skrivit "Latinsk mässa" för SSA, och tio år efter hans död, såg hon till att mässan blev utgiven på Gehrmans musikförlag inför 2017 års ungdomskörfestival i Örebro. En speciell beställning gjordes till ungdomskörfesten 2021. På grund av covid 19-pandemin fick den fysiska körfesten ställas in för andra året i rad, men arrangörerna ville inte blåsa av helt. Istället beställdes ett stycke av Linda Sandström (f. 1973), musiker i Jönköping där ungdomskörfesten skulle ha ägt rum. "Alltid i din hand", passande för tacksägelsedagen, spelades sedan in av de körer som anmälde sig till den annorlunda körfesten. Det resulterade i en musikvideo som lades ut på förbundets Youtube-kanal. Året därpå kunde sången äntligen framföras live under ungdomskörfesten i Jönköping.

Till barnkörfesterna har ett fåtal sånger beställts. I en textskrivar-

verkstad under barnkörfesten 2012 (då kallad Riksfest för unga röster) skrev deltagaren Saga Lundh (f. 2002) en text som förbundet fann särskilt berörande. En tonsättning beställdes av Anna Cederberg-Orreteg (f. 1958). "Jag är tacksam" sjöngs därefter på både barn-, ungdoms- och vuxenkörfester.²⁹ På 2017 års barnkörfest uruppfördes "Pärlor sjunger" (Wessman) av Lars Åberg till text av emeritusbiskopen och Frälsarkransens skapare Martin Lönnebo (1930–2023). Barnkörfesternas dirigent under många år, Lars Lind (f. 1971), gjorde också ett par körarrangemang av befintlig musik till barnkörfesterna.

"Kyrkans eviga lovsång". Musik Egil Hovland, text Eva Norberg. SATB. Till riksfesterna 1975 (Norsk Musikforlag)

"Psaltaren 148". Musik Curt Lindström. SATB, diskantkör. Till riksfesterna 1981. (SKsf Förlag)

"Som hjorten trängtar" – Psalm 42. Musik Hans Nyberg. SATB. Till riksfesterna 1994. (Tonika)

"Se på himlens fåglar", SAB och "Kvinna din tro är stark", SSAA. Musik Britta Snickars. Till riksfesterna 2003. (SKsf Förlag)

"Vi har vårt ursprung". Musik Hans Nilsson, text Urban Andersson. SATB. Till riksfesterna 2006. (SKsf Förlag)

"Mässa". Musik Piret Rips. Till ungdomskörfestivalen 2006. SSA och senare SATB. (SKsf Förlag)

"Allas ögon". Musik Agneta Sköld, text Ps 145. Till ungdomskörfestivalen 2007. SATB (SKsf Förlag)

"Allting annat är ingenting". Musik Sofie Livebrant, text Margareta Melin. SSAB. Till ungdomskörfestivalen 2009. (SKsf Förlag)

"Lyriska möten – fyra sånger". Musik Margareta Hallin, texter Nils Ferlin, Harry Martinson. Till riksfesterna 2012 (SKsf Förlag)

"Psaltaren 113". Musik Sven-Åke Svensson. Diskant, solo, SATB. Till ungdomskörfestivalen 2013. (SKsf Förlag)

"Jag är tacksam". Musik Anna Cederberg-Orreteg, text Saga Lundh. SA. Till Riksfest för unga röster 2014. (SKsf Förlag)

"Alltid i din hand". Text och musik Linda Sandström. Solo, SAB. Till ungdomskörfesten 2021. (Gehrman)

"Hylla Herren hela världen". Musik Andreas Söderberg, text ur Ps 100. Till vuxenkörfesterna 2023. (Gehrman)

Fig. 3. Exempel på beställningar till körfester

²⁹ Riksfest för unga röster 2014, Ungdomskörfestival 2014, Ung Körfest 2015, Riksfest 2015.

Ung Kyrkomusik och SKS

”Ung Kyrkomusik” var ett samarbete mellan Sveriges Kyrkosångsförbund och Riksförbundet Kyrkans Ungdom (RKU). Det bildades 1970 och hade föregåtts av några års samarbete mellan sektioner inom de båda förbunden. 1967 hade den första gemensamma sommarkursen för barn- och ungdomskörledare hållits i Hemse på Gotland. Kursen hette ”Ung kyrkomusik” och det fick sedan namnge hela det organisatoriska samarbetet.³⁰ Ung Kyrkomusik, som höll fram till 1992 då Svenska Kyrkans Unga bildades, var idégivare till en rad projekt som under framför allt 1970-talet ledde till mycket musik som gavs ut via Sveriges Kyrkliga Studieförbund (SKS).

Från 1947 fick kyrkokörerna ökade möjligheter till statsbidrag för studieverksamhet och musikcirklar började så sakteliga att startas. 3 kronor per studietimme kunde kören få till läraren.³¹ I och med detta tillsatte kyrkosångsförbundet en studiesektion som skulle utarbeta material och samarbeta med SKS. Studieverksamheten växte med åren. När Kjell Bengtsson (f. 1941), då kassör i Ung Kyrkomusik, blev musikrektor i SKS i början på 1970-talet tog det fart på allvar. Han innehade tjänsten ända fram till 2008 och en stor mängd körpedagogiskt material och körutgåvor har getts ut under hans ledning.

Ett av de första resultaten av Ung Kyrkomusiks och SKS’ samarbete var utgivningen 1974 av *Carols vid Betlehem*, efter pilotkursen ”Engelsk kyrkomusik på svenska” i Cambridge 1973. Bakom de svenska texterna i carol-samlingen stod Eva Norberg Hagberg.

Geijerskolan

Eva Norberg Hagberg var en återkommande deltagare i sommarkurserna som Ung Kyrkomusik från 1970 årligen anordnade på Geijerskolan i Ransäter. Geijerskolan hade startat 1950 som en körsångens folkhögskola under den energiske rektorn, musikdirektör Ingvar

³⁰ Sjöberg och Nisser 1970, ”Rapport från Samarbetskom RKU-SKSF”, *Svensk Kyrkomusik* 1970:6, s. 85.

³¹ *Kyrkosångsförbundet* 1948:2, s. 16.

Sahlin.³² Han hade tidigare bland annat varit redaktör för tidningen *Kyrkosångsförbundet*. Varje sommar anordnades flera veckolånga kurser. En kurs som fick enorm betydelse för Svenska kyrkans körverksamhet var "Ledarutbildning för Kyrkans diskantkör". Dit inbjöds musikpedagogen Carl-Bertil Agnestic (1924–2019) som lärare 1974. Han hade byggt upp en omfattande undervisningsverksamhet vid Nacka musikskola. Agnestic var med på sommarkurserna på Geijerskolan fram till 1979. En stor del av materialet i de synnerligen väl använda *Diskanten*-böckerna, åtta stycken utgivna mellan 1976 och 1988, har sitt ursprung från dessa sommarveckor.³³

En annan viktig gäst på diskantkörledarkursen under de här åren var den norske tonsättaren Egil Hovland. 1974 inbjöds han av Kjell Bengtsson att vara huskomponist på barnkörledarkursen.³⁴ Det fortsatte han med till 1979. Varje dag fick han en text att tonsätta – de flesta skrivna av psalmdiktaren och översättaren Britt G. Hallqvist (1914–1997) vars text "Måne och sol" han gjort melodin till i januari 1974. Många av Hovlands psalmer blev tonsatta på Geijerskolan, har han själv berättat.³⁵ Där bland "Han gick den svåra vägen" och "De skall gå till den heliga staden". Efter flera av sommarkurserna gav Wessmans Musikförlag ut ett häfte med några av Hovlands för året nya kompositioner. Det tredje året, 1976, dök Britt G. Hallqvist själv upp på kursen och de två möttes för första gången. Deras samarbete och vänskap varade ända fram till Hallqvists död 1997.

Kör i folkton är en annan profilerad SKS-utgivning. Folkliga koraler för SAB-kör blev populära hos många körer och fyra häften gavs ut från 1978, två av dem med arrangemang av Anders Öhrvall (1932–2012). Även dessa hade ursprung i sommarkurser på Geijerskolan. Man kan kalla 1979 för den sista sommaren på Geijerskolan. Kurserna förnyades och hamnade på olika ställen i landet. Eran med Carl-Bertil Agnestic och Egil Hovland var förbi.

³² Mer om Geijerskolan i *Svensk kyrkomusik 1925–1975*, s. 25 ff.

³³ Larsson 2005, s. 10.

³⁴ Johansson 1999 del 4 [2024-02-05].

³⁵ Johansson 1999 del 4 [2024-02-05].

Kyrkomusikens år

Men musikutgivningen tog inte slut i och med ovanstående förändringar. Ung Kyrkomusik startade RKU:s "Visbank" där enkla sånger publicerades. Flera häften med bibelvisor och församlingsvisor kom ut. Vem som helst fick skicka in sina bidrag, men någon ersättning gavs inte. Namn som Per Harling (f. 1948), Curt Lindström (1946–1987) och Hans Nyberg började göra sig kända.³⁶ Vintermötena, som arrangerades av Ung Kyrkomusik från 1970-talet, har emellanåt också varit ett forum för testande av ny musik. Vintermötena har fortsatt i alla år, med kortare pauser och olika fokus.

En enorm satsning var "Kyrkomusikens år" 1985 som inleddes första söndagen i advent 1984. Firandet hade förberetts inom kyrkosångsförbundet under flera år. Styrelseordförande Rolf Larsson (f. 1936) besökte under 1984 elva stiftsförbund för att informera och inspirera. Ett 80-tal titlar trycktes.³⁷ Larsson skrev samtalsboken *Hjärtats nyckel* (Verbum) tillsammans med prästen och vissångaren Lars-Åke Lundberg (1935–2020) och *Jubilate! – om musiken i kyrkan* (Proprius) inför Kyrkomusikens år.

Det mesta av musiken utgavs på Carl Gehrman's Musikförlag med Sveriges Kyrkliga Studieförbund och den oförtröttlige Kjell Bengtsson som initiativtagare och samarbetspartner. Närmare 40 musikstycken av jubilarerna Bach (300 år), Händel (300 år) och Schütz (400 år) nyutgavs i en serie som kallades "den lila" efter dess lila omslag. Drygt femtio nyskrivna stycken av bland andra tonsättarna Per-Gunnar Alldahl (f. 1943), Daniel Börtz (f. 1943) och Bror Samuelson (1919–2008) gavs ut i en grön serie. Studieböcker, kurser och ett stort antal grammofonskivor insjungna av olika körer spreds också inför och under detta år. Riksförbundet svensk kyrkomusik, som Kyrkosångsförbundet då hette, stod med som utgivare av häftet *Temagudstjänster inför Kyrkomusikens år*. 14 agendor och en stor mängd repertoartips finns i häftet, men bara en not.

Även i radio firades Kyrkomusikens år, framför allt på avslutningsdagen 17 november, söndagen före domssöndagen. I Sveriges Radio P2

³⁶ Se till exempel *Församlingsvisor* 2, 1982.

³⁷ Larsson 2005, s. 10.

kunde man höra kyrkomusik landet runt från kl. 08:00 på morgonen fram till midnatt. Till riksfesten i Uppsala detta år kom 3 500 kör-sångare.³⁸ Sveriges Television sände flera gudstjänster från riksfesten. I musikaliskt fokus stod de tre jubilarerna Bach, Händel och Schütz, men den för detta tillfälle av Kyrkosångsförbundet beställda mässan ”Det är du” med text av författaren Marie Louise Ramnefalk (1941–2008) och musik av Johannes Johansson (1951–2012) sjöngs också.

Riedel och Lövestam

1995 inbjöds i *Kyrkokörjournalen* till inspirationsdagar för barnkörledare. De skulle hållas på Geijerskolan i juni. 1970-talets produktiva läger skulle följas upp och nu var det dags för förnyelse av barnkörrepertoaren. Kyrkosångsförbundet var arrangör tillsammans med SKS och Geijerskolan. Kaplan var, precis som på 1970-talet, Rolf Larsson. Inför inspirationsdagarna hade SKS beställt ett stort antal kompositioner för lika röster av kompositören Georg Riedel (1934–2024) till texter av prästen Christina Lövestam (f. 1949). Ett 30-tal skulle presenteras i Ransäter, enligt annonsen.³⁹ Sångerna kopplades till olika dagar i kyrkoåret och gavs ut på Gehrman's förlag under 1995–1996. Ett 20-tal av dessa finns idag att beställa på förlagets hemsida. Några av dem fick även en sättning för blandad kör.⁴⁰

Carols vid Betlehem. Svenska texter Eva Norberg Hagberg. 1974. (Verbum). 22 sånger, däribland ”Dagen är kommen” och ”Ej upplysta gårdar” med SATB-arrangemang av David Willcocks

Diskanten 1. Carl-Bertil Agnestic. 1976. 33 sånger för barnkör, däribland ”Adventstid kom till mitt ensamma hus” och ”Var bor du lilla råtta”. Därefter ytterligare sju Diskanten-böcker. (Verbum)

Kör i folkton. Folkliga koralmelodier för kör och instrument 1. Arrangemang Anders Öhrwall. 1978. Sju koraler i SAB, däribland ”Det finns en väg till himmelen” och ”Bred dina vida vingar”. (Verbum)

Kör i folkton. Folkliga koralmelodier för kör och instrument 3. Arrangemang Håkan Sund. 1979. Sju koraler i SAB, däribland ”I himmelen, i himmelen” och ”Jag nu den pärlan funnit har”. (Verbum)

³⁸ Lindström Larsson 2016, s. 53.

³⁹ *Kyrkokörjournalen* 1995:2, s. 6.

⁴⁰ <https://www.gehrmans.se/search?q=Georg%20Riedel%20Christina%20L%C3%B6vestam> [2024-02-01].

Fylld av glädje. Sånger och visor för kör. Musik Egil Hovland, text Britt G. Hallqvist et al. 1980. Flera av sångerna skrivna under sommarkurserna på Ransäter. (Norsk Musikforlag – Nordiska Musikforlaget – SKS)

”Missa orbis factor”. Musik Trond Kverno, text mässordinariet enligt trefaldighetens musik, på svenska. 1985. SATB divisi, församling. En av flera utgivningar i den gröna serien inför Kyrkomusikens år. (Gehrman)

”Gud är mysterium”. Musik Georg Riedel, text Christina Lövestam. 1995. SA. (Gehrman)

”Ditt lilla lejon”. Musik Georg Riedel, text Christina Lövestam. 1995. SA. (Gehrman)

Fig. 4. Exempel på utgivning via SKS i samarbete med SKsf.

SKsf Förlag

Redan under mitten av 1930-talet hade *Kyrkosångsförbundet* – det vill säga tidningen – ett slags förlag. Under ett par år fanns då och då en annons om noter av Bach, Schütz med flera från ”Kyrkosångsförbundets förlag”. Verksamheten tycks ha gått ut på att stencilera äldre noter till en billig penning för kyrkokörernas bruk – som till exempel 35 öre för ett körpartitur till en Bachkantat. Wretmans Boktr. A-B i Uppsala stod för trycket.⁴¹ Det skulle dock dröja över 60 år innan det blev aktuellt med ett ”riktigt” förlag, som även gav ut ny musik. Under 1980- och 1990-talen utgavs en stor mängd material för gudstjänst – agendor, böcker och musik – och situationen krävde till sist ett förlag.

Identifierade behov

Det hade börjat redan med Kyrkomusikens år 1984–1985, som blev en stor succé. Förbundet började så småningom att ge ut eget material. Till en början användes *Kyrkokörjournalen* som kanal, exempelvis 1993–1994 då man gav ut ett antal nyskrivna/-arrangerade sånger för lucia och advent ”I ett försök att stävja den alltför utbredda företeelsen att ta ut julen i förskott”.⁴² Först ut var ”Psalm för Luciada-

⁴¹ Se t.ex. *Kyrkosångsförbundet*, 1934:9–10.

⁴² *Kyrkokörjournalen* 1993:5, s. 4.

gen” med text av dominikansystem Catharina Broomé (1923–2007) och musik av Roland Forsberg. Den publicerades som notbilaga till *Kyrkokörjournalen* 5/1993. Denna tonsättning kom senare med i *Psalmer i 2000-talet* som nummer 938. Den då kyrkosångsförbundet kyrkosångsförbundet engagerade AnnaMaria Thyresson Hedin (f. 1953) ville ha en tonsättning som man bättre kunde skrida in till och skrev hösten 1993 en egen.⁴³ Senare blev hon katolik och luciapsalmen finns nu som nummer 218 i katolska kyrkans psalmbok *Cecilia* med titel från inledningsorden ”Mot den mörka vinterhimlen”. Mot slutet av 1994 publicerades i *Kyrkokörjournalen* information om material från förbundet till försäljning – bland annat idéhäften för tio kronor och ”körkort” för fyra kronor styck. I nummer 1 1995 finns för första gången noter med i annonsen (tillsammans med bland annat en flagga för normalstor stång till utlåning). Noter till sex olika sånger såldes för två kronor styck. Boken *Den outhärliga sången* med journalisten Anki Lindström (f. 1943) som redaktör – hon var även redaktör för *Kyrkokörjournalen* under dess första två decennier – gavs också ut detta år, liksom det lilla häftet *Mitt i kören – mitt i kyrkan*, en vägledning för kyrkans körsångare, som blev en riktig storsäljare. Allt gavs helt sonika ut av Sveriges Kyrkosångsförbund, utan förlag.

Kyrkosångens år 1996 och förlagsstart 1999

Det lyckosamma Kyrkomusikens år hade givit mersmak och förbundet lanserade så småningom Kyrkosångens år 1996. Detta år fick långt ifrån samma genomslag, men mycket material gavs ut även i och med denna satsning. Bland annat ett antal nya gudstjänstordningar. *Kärnord* skrivna av psalmdiktaren Margareta Melin (f. 1935) och tonsatta av en lång rad personer, hade initierats redan 1988 på en kurs i Rättvik för textskapare och tonsättare. Kyrkosångsförbundet var medarrangör till kursen, liksom Sveriges Kyrkliga Studieförbund. Det tog några år, men 1995 trycktes kärnorden i en liten bok, och för kyrkosångsförbundets del blev denna en del av Kyrkosångens år. Det första kärnordet, passande för kyndelsmässodagen, var med

⁴³ Samtal med AnnaMaria Hedin 2023-09-07.

som bilaga i *Kyrkokörjournalen* nr 6 1995. Det var inte längre rimligt att ge ut en sådan mängd material som organisation, eller att försöka få med andra förlag på utgivningen, så förbundet bestämde sig för att starta ett eget förlag. Det blev verklighet 1999. Den lilla församlingen med begränsade ekonomiska resurser såg man som den huvudsakliga målgruppen.⁴⁴

Förlagets utgivning

I början tycks förlagsnamnet ha varit något osäkert, på den första utgåvan, *Te Deum* av Mats Åkerlund, står det copyright Sveriges Kyrkosångsförbund, men även SKf Förlag står med. Så löd nämligen förlagsnamnet till en början, men 2005 lades ett s till. Detta efter att Svenska Kullagerfabriken tagit kontakt – de ville utöka sitt varumärke med förlagsverksamhet men hade upptäckt att namnet var upptaget.⁴⁵ I och med detta lade Kyrkosångsförbundet till ett s även i förkortningen av namnet. I gömmorna fanns redan en del material som fick SKf Förlags stämpel på sig, bland annat av tidigare styrelseordförande Rolf Larsson och styrelseledamoten Johan-Magnus Sjöberg (f. 1953).

Under 2000-talet gav förlaget ut mycket ny musik till olika körfester. Till körfesterna spelades det också in flera CD-skivor med övningsfiler, vilka kunde beställas från förlaget. Förlaget nöjde sig dock inte med nyutgivningar, utan gav också ut gammal musik på nytt. Psalmer fick nya körarrangemang och körklassiker gavs ut igen, såsom Albert Beckers "Uti din nåd" och Anton Bruckners *Locus iste* inför riksfesterna 2009.

En särskild satsning för barn gjordes 2008: "Låt barnen predika". Prästen och förbundsstyrelseledamoten Lena Fagéus (f. 1958) – senare förbundsstyrelsens ordförande 2009–2013 – skrev texter till

⁴⁴ Larsson 2005, s. 15.

⁴⁵ E-post från Jan Rudérus 2023-03-29: "Jag fick ett väldigt syrligt brev från deras jurist där de hotade att stämma oss på ett stort skadestånd för att vi tagit 'deras' namn. Jag fick hjälp av en patentjurist här i Karlstad att reda ut det hela. Vi gick med på att ändra vårt namn till SKsf Förlag och begärde ersättning från SKF för de kostnader ändringen föranledde (ny logga, nya brevpapper etc.). Tyvärr var vi väldigt blygsamma och begärde 20 000 kr i ersättning. Vi hade nog ganska lätt kunnat få en större summa men det mest tillfredsställande var att vi fått rätt mot ett bolag med stora resurser, inte minst på det juridiska området."

korta spel för fyra söndagar i kyrkoåret. Fyra tonsättare fick skriva musik: Stefan Forssén ("Vetekornet"), Sofie Livebrant ("Den blinde mannen"), Agneta Sköld ("Herren är min herde") och Lars Åberg ("Johannes Döparen"). Detta projekt var början på ett nytt utgivningssätt för förlagets noter, så kallad "print on demand".⁴⁶

Jan Rudérus

Jan Rudérus (f. 1943) blev förlagets vd. Han var sedan 1985 kamrer på Sveriges Kyrkosångsförbund, och hade även varit verksam som universitetsadjunkt i statsvetenskap vid Karlstads universitet. Det var i högsta grad han som drev förlaget. Jan Rudérus var inte bara VD, han bidrog också rent konkret till utgivningen, utan att vara tonsättare.

Ill. 1. Jan Rudérus, Verkställande direktör, SKsf Förlag.

⁴⁶ E-post från Jan Rudérus 2023-01-23: "Jag hade ett avtal med Universitetstryckeriet i Karlstad. De lagrade alla noter som fanns som pdf-filer i en dator på tryckeriet. När jag hade fått en beställning på något så mailade jag till 'tryckaren' och beställde önskat antal och distribuerade till beställarna."

Redan år 2000 gavs *Grytevalla kyrkokör i helg och söcken* ut. Boken innehåller kåserier som tidigare hade publicerats i *Kyrkokörjournalen*. Under pseudonymen Per Tenor beskrev Rudéus lätt ironiskt livet i en vanlig kyrkokör under ett kyrkoår. Utöver denna bok fick ett antal körklassiker svensk text/textunderläggning av Rudéus penna.

Helt mån om att datera utgivningen var inte Jan Rudéus. Många noter har förvisso ett årtal eller till och med exakt datum angivna. Andra presenteras som beställningsverk inför en särskild körfest. I verksamhetsberättelser kan man finna att exempelvis ”Jesu bleibet meine Freude” med tysk och svensk text utgavs under perioden 2007–2008. I andra fall får man söka i repertoarlistor inför körfester, eller helt sonika fråga upphovspersonen själv. ”Vinden känner inga gränser” med musik av Alf Bengtsson, originaltext på norska av psalmdiktaren Svein Ellingsen (1929–2020) och översättning av prästen Lena Sjöstrand (f. 1957), är ett exempel på den sistnämnda sorten. I notutgåvan framgår inte att den uruppfördes på Nordisk kyrkosångsfest i Karlstad 2002, men det vet förstås Alf Bengtsson själv.⁴⁷ Senare har sången funnit sin väg in i det finlands-svenska psalmbokstillägget som nummer 855. Till den nordiska kyrkosångsfesten beställdes till och med ett orkesterarrangemang av violinisten Svante Olsson. Han gjorde orkesterarrangemang även till några äldre psalmer.⁴⁸

Jan Rudéus gick i pension i början av 2011, och någon ersättare som vd för förlaget utkristalliserade sig inte. Samtal fördes med Wessmans Musikförlag och under de följande åren fördes befintliga noter och framtida utgivning över till Gotland. I en lista som Jan Rudéus förde fram till 2010 finns upptecknat 75 notutgåvor, tio gudstjänstagendor och tio böcker/häften som getts ut.⁴⁹ SKsf Förlag skulle dock finnas kvar som namn var planen, och Wessmans ge ut de noter som förbundet önskade, främst inför körfester. Så skedde också fram till 2014 och under dessa år gavs ett dussin stycken ut

⁴⁷ Samtal med Alf Bengtsson 2023-11-09.

⁴⁸ E-post från Jan Rudéus 2024-02-09.

⁴⁹ Listan ”Lista Wessmans opt” finns i digital form hos Jan Rudéus och Marita Sköldberg och har våren 2024 även överlämnats till Sveriges Kyrkosångsförbunds arkiv som finns på Musik- och Teaterbiblioteket i Stockholm.

med stämpeln SKsf Förlag på. Men så småningom dog namnet ut, de sista noterna med förlagets namn gavs ut inför riksfesterna 2015.

”Alta trinita beata”. Musik Anonymus, svensk text Jan Rudérus. SATB.

”Enkelhet, fred och vördad för livet”. Musik Rolf Gravé, text Rolf Larsson. Unison. Ingår i gudstjänstagenda med Franciskus-tema.

”Hallelujakören ur Händels Messias. Svensk textunderläggning Jan Rudérus. SATB.

”Jag arma människa”. Musik Curt Lindström, text Rom. 7:19–24, 1 Joh. 2:2. SATB.

”Jesus vår vän. Mässa med LITEN och stor”. Musik Alf Bengtsson, text Lena Sjöstrand. Mäss-agenda med sex sjungna delar. På 1990-talet utgiven av Lunds stiftskansli, senare av SKsf Förlag 2007.

”Missa per coro”. Musik Alf Bengtsson. SATB.

”Psalms 65 – Allt är jubel och sång”. Musik Jerker Leijon, text Ps 65, bearbetning Rolf Larsson. SATB och församling. Ingår i gudstjänstagenda för tacksägelsedagen. SATB med församlingsomkväde.

Vi följer stjärnans ljus – sånghäfte och repliker. Text och musik Karin Ivarson, Magnus Ivarsson. 11 sånger som upplevelsevandring och musikal under jultiden. Mest unisont, några flerstämmiga.

”Vinden känner inga gränser”. Musik Alf Bengtsson, text Svein Ellingsen, övers. Lena Sjöstrand. SATB, unison, diskant. Finns i tillägget till den finlandssvenska psalmboken som nr 855.

Fig. 5. Exempel på utgivning, SKsf Förlag. De flesta finns tillgängliga för beställning på Wessmans Musikförlag.

Efter förlaget

Av SKsf Förlags utgivna noter kan ett 60-tal idag beställas på Wessmans Musikförlag och ett par har getts ut på nytt i Wessmans namn. Men Wessmans har även efter 2015 gett ut några noter på initiativ av Sveriges Kyrkosångsförbund, under eget förlagsnamn. Inför 500-årsminnet av reformationen 2017 gjorde SKsf i samarbete med Sankt Johannes församling i Malmö och Linköpings domkyrkoförsamling en beställning till författaren Ylva Eggehorn. Hon skrev tolv nya texter till koralerna i J. S. Bachs *Matteuspassion*. Uruppförandet skedde i Malmö i mars 2017. De tre vinnarna i tonsättartävlingen från 2020 gavs också ut på Wessmans, två år efter att tävlingen avgjordes.

Sveriges Kyrkosångsförbund har de senaste åren även samarbetat med Gehrman's Musikförlag. Inför den planerade nordiska kyrkosångsfesten i Visby 2022 – som emellertid blev inställd – gav Gehrman's 2021 ut *Tre nordiska koraler* i arrangemang av Per Gunnar Petersson (f. 1954). Beställningsverket inför vuxenkörfesten som flyttades från 2021 till 2023, "Hylla Herren hela världen" av Andreas Söderberg (f. 1973), gavs ut på samma förlag. Det gjorde även en version på svenska av "Vår Fader" av Bob Chilcott. Den tog förbundsdirigent Jonas Östlund initiativ till inför ungdomskörfesten 2022. "Alltid i din hand" av Linda Sandström till ungdomskörfesten 2021 kom att bli en beställning från Sensus efter initiativ från kyrkosångsförbundet och kom med i serien Sensus Körmusik, som ges ut av Gehrman's. Ytterligare ett samarbete med detta förlag är 2024 års tonsättartävling, som när detta trycks förväntas leda till utgivning av ett vinnande påskkörstycke för barn- och vuxenkör.

Inom ramen för den stora satsningen SKUR, Sveriges Kyrkosångsförbunds Ungdomsarbete Riks&Region, beställdes hösten 2022 ungdomskörsarrangemang till tio psalmer. Uppdraget gick till Anna Cederberg-Orreteg. Tre av psalmerna sjöngs under ungdomskörfesten i Sundsvall 2023. Psalmarrangemangen ges ut på Gehrman's under hösten 2024.

12 passionskoraler. Musik J.S. Bach, text Ylva Eggehorn. För både församling och för blandad kör. (Wessman 2019)

"Jag sjunger om din storhet". Musik Ida Fahl, text Ps 145:1–7. Förstapristagare i tonsättartävling 2020. SA och SATB. (Wessman 2022)

"Natten skall vika". Musik Agneta Sköld, text Jes. 9:1–2. Andrapristagare i tonsättartävling 2020. SATB. (Wessman 2022)

"Vilket djup av rikedom". Musik Christina Varenius, text Rom. 11:33–36. Tredjepristagare i tonsättartävling 2020. SSA. (Wessman 2022)

Tre nordiska koraler. Arr. Per Gunnar Petersson. "Nu höjs vår sång" från Norge, musik Håkon Berge, text Edvard Høen, sv. text Marita Sköldberg. "Utan dig" från Färöarna, text och musik Martin Joensen, sv. text Marita Sköldberg. "Var är den vän" från Sverige, musik folklig koral, text J. O. Wallin. SAB. (Gehrman 2021)

"Vår Fader". Musik Bob Chilcott, originaltext Lord's prayer, svensk textunderläggning Jonas Östlund och Marita Sköldberg. SATB. (Gehrman 2022)

Fig 6. Exempel på utgivning efter det egna förlaget

Lars Åberg

En av dem som betytt mest för kyrkomusiken i Sverige de senaste 50 åren, och framför allt för Sveriges Kyrkosångsförbund, är kyrkomusikern Lars Åberg.⁵⁰ Han förtjänar ett eget avsnitt i denna artikel. Åberg har inte skrivit några stora verk, men desto fler små, och väldigt många körarrangemang. I hög grad har han även bidragit till att enklare visor och Taizésånger har kommit in i *Den svenska psalmboken*.

Ill. 2. Lars Åberg, flitig utgivare inom Sveriges Kyrkosångsförbund, under 24 år förbundsstyrelseledamot, samt domkyrkoorganist i Linköping 2000–2015.

1977 valdes Lars Åberg in i Ung Kyrkomusik-kommittén på mandat från dåvarande Riksförbundet Kyrkans Ungdom. Han hade redan tidigare varit ledare på ett av Ung Kyrkomusiks sommarläger på Geijerskolan, "Sång och spel med Kyrkans Ungdom". Under 1980-talet ansvarade han för insamlingen av bibelvisor och församlingsvisor

⁵⁰ Detta avsnitt bygger i delar på ett samtal med Lars Åberg i oktober 2023.

som gavs ut på RKU-förlaget. På insidan av de anspråkslösa häftena står det "Har du själv skrivit sånger, som du vill dela med dej av, utan ersättning? Skicka dem då till RKU:s VISBANK, c/o Lars Åberg" och så följde hans adress i Örnköldsvik. Tillsammans med Curt Lindström och Broder Johan i Taizé (f. 1943) arbetade Lars Åberg på 1980-talet med att ge ut Taizésånger i Sverige. I *Kyrkokörjournalens* barndom på 1990-talet var han med i redaktionskommittén och genom åren har flera av hans tonsättningar och körarrangemang publicerats i tidningen. Mellan 1999 och 2023 var han ledamot i förbundsstyrelsen och under alla år sedan 1970-talets slut fram till 2023 var han med och planerade Vintermötet.

Lars Åberg har främst skrivit bruksmusik för gudstjänst. Han tror att den första sång han skrev, under sin första tjänst i Sollentuna, var "Vågar du?". En sång som fått stor spridning är den ordlösa "Visa i Backa" som kom till under hans tid i Backa församling i Göteborg på 1980- och 1990-talen. Melodin skrevs av riksspelmannen Greger Siljebo (f. 1963) och Lars Åberg gjorde körarrangemanget. Först 2017 gavs noterna ut, inför Sveriges Kyrkosångsförbunds ungdomskörfestival. "Visa i Backa" har sedan blivit en populär processionssång bland ungdoms- och kyrkokörer. Författaren har sjungit den i sin nuvarande kör, Mellösa hembygds- och kyrkokör.

När Lars Åberg själv får välja ut tre viktiga verk ur sin produktion framhåller han följande:

"Här är jag, sänd mig", både text och musik, skriven till ett ungdomsmöte på Åland. (finns i *Församlingsvisor* 2, 1982, RKU-förlaget)

"Kom sommarljus" skriven till *Kyrkokörjournalens* 20-årsjubileum 2010, till en text som han beställt av Åsa Hagberg. (Wessman)

"Nattens pärla" i häftet *Frälsarkransen i toner*, där han tonsatte texter av Martin Lönnebo. (Wessman)

Vad gäller det senare häftet bad Lars Åberg emeritusbiskopen Martin Lönnebo att skriva poetiska texter till pärlorna i sin *Frälsarkrans*. 2015 invigdes *Frälsarkranspärlorna* som är nedsänkta i golvet i Lin-

köpings domkyrka och Linköpings domkyrkas kammarkör sjöng ”pärlorna”. På Martin Lönnebos begravning i maj 2023 sjöng kammarkören bland annat ”Nattens pärla”.

Frälsarkransen i toner. 13 sånger utifrån pärlorna i Frälsarkransen. Text Martin Lönnebo. SATB. 2015 (Wessman)

”Kom, sommarljus”. Text Åsa Hagberg. SATB. Först skriven till *Kyrkokörjournalen* 2010, en andra vers tillkom 2012. (SKsf Förlag)

”Lilla Maria”. Arrangemang för barnkör och SATB, text och musik Tomas Boström. Publicerad i *Kyrkokörjournalen* 6 1994.

”Pärlor sjunger”. Text Martin Lönnebo. SA. 2017. (Wessman)

”Salig hon som trodde”. Text Luk. 1:45. SSA. Evangelietext för 4:e sön. i advent. Skriven till riksfest 2003. (SKsf Förlag)

”Vinterpsalm”. Text Martin Lönnebo. SATB. 2016. Publicerad i *Kyrkokörjournalen* 6 2016. (Finns för nedladdning på sjungikyrkan.nu/material)

”Visa i Backa”, arrangemang. Musik Greger Siljebo. 2017. (Wessman)

”Vårsång” (”Hör hur västanvinden susar”), arrangemang. Musik Lars August Lundh. Först utgiven på SKsf Förlag (Wessman)

Fig. 7. Exempel på musik av Lars Åberg skriven för Sveriges Kyrkosångsförbund

Tonsättarstipendium

Vid Sveriges Kyrkosångsförbunds förbundsstämma 2023 avtackades Lars Åberg efter sina 24 år i förbundsstyrelsen. Som ett tack för hans långa och trogna arbete i förbundets tjänst instiftades i samband med detta Lars Åbergs tonsättarstipendium. Förbundsordförande Peter Lundborg höll tacktalet och kungjorde stipendiet under festmiddagen på Stiftsgården Åkersberg i Höör. Stipendiet ska gå till personer som likt dess namngivare skriver bruksmusik för kyrkan. Det var ett oväntat överskott från 2023 års Vintermöte i Sigtuna – Lars Åbergs sista i planeringskommittén – som utgjorde grundbulten för stipendiefonden. Även i framtiden kommer Sveriges Kyrkosångsförbund således att, precis som det står i stadgarna, ”initiera och vara en pådrivande kraft för den kyrkomusikaliska utvecklingen och förnyelsen i Svenska kyrkan”, nu genom ett tonsättarstipendium.

Summary

Music for Archives and Hymnals: The Swedish Association of Church Choirs as a Proliferator of New Choral Music

Marita Sköldberg, B.A., former editor and project manager, Swedish Association of Church Choirs marita.skoldberg@gmail.com

Since the 1960s the Swedish Association of Church Choirs ("Sveriges Kyrkosångsförbund") has been an active instigator, commissioner and publisher of choral repertoire. Through its periodicals and journals alone, more than five hundred choral compositions have been distributed to the members of the organisation since its inception. Between 1999 and 2013, the association had its own publishing enterprise, also this with considerable production. This study examines the types of repertoire that have been published by, or in liaison with, the Swedish association of church choirs. This includes also works that have been commissioned by the association, as well as works that have been entered in competitions for composers, festivals or scholarship schemes arranged by the association.

The survey puts the repertoire into organizational and institutional contexts, in relation to the shifting state and reality of choral singing in the Church of Sweden. Different stylistic and theological ideals of texts and music may be deduced from the choral works cited as examples. The study concludes that the Swedish association of church choirs has had a considerable impact on choral music, the church and its liturgy through its publications, in spite of the fact that publishing never formally has been part of its mission according to the statutes. The publishing and proliferation of printed choral music have rather been results of specific interpretation of what in the statutes are mentioned as: "to initiate development and renewal of church music in the Church of Sweden and be a driving force for the same". According to this understanding of its mission, the association has given rise to a rich repertoire worthy of further systematic study in the future.

Källor och litteratur

- Bengtsson, Alf, personlig kommunikation, 2023-11-09.
- Gehrmans Musikförlags webbplats, <https://www.gehrmans.se> [2024-02-05].
- Hedin, AnnaMaria, personlig kommunikation 2023-09-07.
- Johansson, Geir Harald, 1999, *Egil Hovland: Englene danser på tangentene*. Oslo: Lunde.
- Larsson, Rolf, 2005, *Levande sångers brus: Sveriges Kyrkosångsförbund 80 år 1925–2005*. Uppsala: Sveriges Kyrkosångsförbund.
- Lindström Larsson, Ann-Christin, 2016, *Sjung i kyrkan: Kyrkosångsfester under 90 år*. [Knivsta]: Sveriges Kyrkosångsförbund.
- Musikbilagekommitténs protokoll, Sveriges Kyrkosångsförbund, 1965-11-11.
- Porträttgalleri från Östergötland*, 1937. Malmö: Skånetryckeriets förlag.
- Rudérus, Jan, 2000, *Grytevalla kyrkokör i helg och söcken*. Uppsala: Sveriges Kyrkosångsförbund.
- Rudérus, Jan, e-postkorrespondens, 2023-01-23, 2023-03-29, 2024-02-09.
- Sahlin, Ingvar, 1975, "Sveriges Kyrkosångsförbund 50 år", *Svensk kyrkomusik 1925–1975: Utgiven till RISK:s förbundsstämma 1975 med anledning av SKSF:s 50-åriga verksamhet*. Stockholm: Riksförbundet Svensk kyrkomusik.
- Sensus webbplats, <https://www.sensus.se/om-sensus/historia> [2024-01-24].
- Svensk Mediedatabas*. <https://smdb.kb.se> (sökord "Kyrkomusikens år"), [2023-10-09].
- Sveriges Kyrkosångsförbunds Youtube-kanal, https://www.youtube.com/channel/UC-JeZgx6tc7_RUkaV9E09cBA/featured [2024-02-05].
- Sveriges Kyrkosångsförbunds webbplats, <https://sjungikyrkan.nu/vad-ar-vi/stadgar>. [2024-01-29] samt <https://sjungikyrkan.nu/material>. [2024-02-08]
- Temagudstjänster inför Kyrkomusikens år*, 1984. Stockholm: Gehrman.
- Ungdomskörfestival Örebro 2017*, Mötesbok. Ödeshög.
- Verksamhetsberättelse Sveriges Kyrkosångsförbund november 2007–oktober 2009*, 2009. Sveriges Kyrkosångsförbund.
- Wessmans Musikförlags webbplats, <https://wessmans.com> [2024-02-05].
- Zethelius, Gudrun, 1978, "RISK:s årsberättelse för 1977", *Svensk kyrkomusik* 8, s. 129.
- Åberg, Lars, personlig kommunikation, 2023-10-11.
- Åsa Hagbergs webbplats, <https://www.asahagberg.se/psalm-2020/tematisk-register/ovriga-helgdagar/#psanden-ror-sig> [2024-01-19]

Musikutgåvor

- 12 passionskoraler*. Musik J.S. Bach, text Ylva Eggehorn. 2019. Visby: Wessman.
- Bengtsson, Kjell (utg.), 1978. *Carols vid Betlehem*. Stockholm: Verbum.
- Cecilia. Katolsk gudstjänstbok*, 2013. Stockholm: Katolska liturgiska nämnden.
- Den svenska psalmboken*, 1937. Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrelses förlag.
- Den svenska psalmboken med tillägg*, 2003. Stockholm: Verbum.
- Ekenberg, Anders, 1995, *Musik till tidegården: Kyrkans dagliga bön*. Lund: Arcus.
- Församlingsvisor* 2, 1982. Älvsjö: Verbum.

- Melin, Margareta et al., 1996, *Kärnord*. Stockholm: Gehrman.
- Psalmbok med tillägg*, Svensk psalmbok för den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. 2021. Helsingfors.
- Psalmer och Sånger*, 1987. Örebro: Libris
- Sjungen nu alla – Sånger för blandad kör att sjungas vid samkväm och sångfester*, 1944. Stockholm: Nordiska Musikförlaget.
- Öhrwall, Anders, *Kör i folkton 1 – Folkliga koraler för kör och instrument*, 1978. Stockholm: Verbum.